MONITOR

Na R. P. 1768.

Nro. LXIV.

d. 10. Sierpnia.

Dictum est ab eruditissimis viris, nisi sapientem, liberum esse neminem; quid est enim libertas, potestas vivendi ut velis. Quis igitur vivit ut vult, nisi qui recta sequitur, qui legibus quidem non propter metum paret, sed eas sequitur atque colit.

Skutki spływaiące z maxym fundamentalnych każdego rządu.

JEdynowładztwo gdy wszystko do siebie garnie, y czyni Mo-

narchę dziedzicem Ziemi, Panem Mieszkańcow, Sukcessorem zmarłych, nie zostawuie tak dalece mieysca prawu, ktore w wolą Despoty przemienia się.

Formalitates prawa, przykre są, prawdà tym ktorzy się prawuią, ale że są rękoymią fortun y osob bespieczeństwa, strzeżone y szacowane bydź powinny.

W Jedynowładztwie Sędzia iest sobie prawem, w Monarchii prawo iest, y tam gdzie wyraźne Sędzia go słuchać w naymnieyszym punkcie musi, gdzie niewyraźne, Sędzia do intencyi Prawodawcy stosować się powinien.

W Rzymie Sędzia dekretem swo-

im przyznawał tylko iż oſkarzony wyſtępek popełnił, kare zaś odſyłał do przepisow prawa; toż ſamo w Anglii ſię dzieie, gdzie kary wyſtempkow prawem uſtanowione y określone ſą, á Sędzia z domniemania własnego nic nad prawo ani oprocz prawa wyznaczyć nie może.

W Monarchiach Krol iako ſtan Naywyższy ieſt oſkarżycielem winowaycow, gdy ich ſam ſądzi, ieſt razem Sędzią y ſtroną.

Platon ktory Monarchow Kapłanami być mieni, zabrania im Sądow kryminalnych, takich nawet z ktorych więzienie lub wywołanie z Kraiu naſtąpićby mogło.

Prawo takowe dobre ieſt, ktore Urzędnika imieniem ſtanu oſkarżaiącego

iącego wyznacza; w Pańſtwie maiącym Urzędniki takowe, zaraźliwa oſkarżycielow zgraia być nie może; á mściciela publicznego wyſtępki ſię boią.

Kary ſurowe przyzwoitſze ſą Jedynowładztwu, niż Monarchii lub Rzeczy-Poſpolitey, gdzie honor y cnota ieſt fundamentem czynności.

Doświadczenie uczy iż kary choć letkie rownie obchodzą umyſł tych Obywatelow, ktorzy cięższych nieznaią, iak nayſurowsze u tych, u ktorych ſamemi męczarniami prawo ſtraszy.

Jeden Hiſtoryk Chińſki tę w kſięgach ſwoich czyni uwagę, iż im bardziey ſrogość kar mnożyła ſię

w Chi-

w Chinach, tym prędſza naſtępowała rewolucya. Przyczyna tego dość iawna: im mniey było cnot, tym więcey kar mnożyło ſię.

Nie trzeba gwałtownych śrzodkow, kto chce ludzi ku dobremu kierować. Roztrząśniymy przyczyny, bardziey złe pochodzi z nieukarania wyſtępkow, niż z mnieyszoney na nie kary. Idźmy śladem przyrodzenia, ktore wſtydem karze, niech hańba żeśmy ſkarani naywiękſzą częścią kary będzie, w tenczas popraw częſtych ſpodziewać ſię możemy.

Dwoiaki ieſt rodzay ſkażenia powſzechnego: raz, kiedy Narod niezachowuie prawa; drugi, kiedy prawami złemi ſkażony ieſt; ten

rodzay

rodzay zepsucia nieuleczony, ile że iad w ſamym lekarſtwie.

Trzeba żeby zawſze była nieiaka rowność, harmonia y korrelacya między wyſtępkiem á karą ktora go ściga.

Miłoſierdzie właściwym ieſt przymiotem rządzących; w Monarchiach gdzie honor wzruſza naydzielniey, nader potrzebne ieſt, ponieważ częſtokroć honor każe czego prawo nie dozwala. Niełaſka panuiącego rowney tam wagi z nayWiękſzym ukaraniem; obrządki nawet prawa karami ſą, wſtyd ze wſzyſtkich ſtron biiący na winowaycę, męczy go wielorako.

Monarchowie łaſkawością tak

wiele zyſkaią, łagodność taką miłość ludu y ſławę za ſobą ciągnie, iż ſzczęśliwą ſię dla Monarchow ta pora nazwać powinna, w ktorey łaſki udzielać mogą - - mogą zaś prawie zawzdy.

w Drukarni Mitzlerowſkiey
Korpuſu Kadetow
Za pozwoleniem Starſzych